

Чорнобильський вітер
по душах мете,
Чорнобильський пил
на роки опадає,
Годинник життя
безупинно іде.
...Лиш пам'ять,
лиш пам'ять
усе пам'ятає.

Олена Матушек

Кінець ХХ століття ознаменувався страшною подією вселенського масштабу, позначеною чорною датою: 26 квітня 1986 року. І сталася ця подія на багатостраждальній українській землі, і відгукнулася вона лихим відлунням усьому світові.

Ми — атомні

заложенники прогресу.

Вже в нас нема ні лісу, ні небес.

Так і живем —

од стресу і до стресу.

Абетку смерті маємо — АЕС.

Це рядки з поезії нашої сучасниці Ліни Василівни Костенко. Як і правдиво точні й гіркі слова...

Найбільша техногенна катастрофа кінця минулого віку, що сталася у Чорнобилі — аварія на ЧАЕС, — підтвердила біблійне пророцтво Іоанна Богослова (Об'явлення святого Іоанна Богослова, глава 8): "І засурмив третій Ангел, — і велика зоря спала з неба, палаючи, як смолоскип. І спала вона на третину річок та на водні джерела" (вірш 10).

"А ймення зорі тій Полин. І стала третина води, як полин, і багато з людей повмирили з води, бо згрікла вона..." (вірш 11).

А нам уже відомо, що місто Чорнобиль (назва походить від широкозваної в Україні рослини — полину звичайного — чорнобиллю) постало на розломі, який омивають три ріки: Дніпро, Десна і Прип'ять, з яких споконвіку бере воду український люд...

Чорнобильська катастрофа, що сталася 20 років тому, породила й нову тему в українській літературі — чорнобильську.

Боєм відгукнулася ця подія у серцях наших митців, які одними з перших забили на сполох про ту загрозу, котра нависла над українським родом і народом. У перші ж дні аварії на ЧАЕС до Чорнобиля виїде доктор медичних наук, український письменник Юрій Шербак, який згодом на матеріалі цих трагічних подій напише художньо-документальну повість "Чорнобиль", але зможе її надрукувати спершу в російському журналі "Юность", і лише згодом і з великими труднощами опублікує цю повість українською мовою. Помчить до Славутича і прозаїк Володимир Яворівський, автор "Ланцюгової реакції", популярного свого часу "виробничого роману" про "мирний атом" та ядерників. І згодом "спокутує" свій творчий гріх романом "Марія з полином у кінці століття..." — уже про наслідки роботи отого "мирного" атома, про ліквідаторів аварії і про матір, яка породила Каїна і Авеля ХХ століття...

По свіжих слідах тих подій українські митці створили низку високохудожніх творів, у яких розкривається ця всенародна трагедія: поеми "Вибух" Світлана Йовенко і "Зона" Леоніда Горлача, "Сім" Бориса Олійника і "Чорнобильська мадонна" Івана Драча. І наші поети-одесити не залишилися осторонь цієї трагічної теми. Один із них, Антон Михайлевський, був учасником ліквідації аварії на ЧАЕС і в ті весняні дні 86-го написав поезію "Догорять вогні на курганах":

Догорять вогні на курганах.

Спить Чумацький заплинений шлях.

Як суцільна чорнобильська рана

Україна пливе у світах...

Не за Прип'ять приглушена битва

І не голос, що зве на війну.

Як чиясь поминальна молитва

Стогін вітру в кущах полину.

Та відлуння церковного хору,

Та якісь неземні холоди,

Зі своїм нерозділеним горем

Ми лишилися один на один.

Синь небесна така непривітна,

По-дитячому схлипує світ.

І не цвіт, а зола з того квітня

Все летить, і летить, і летить...

Провідною стала чорнобильська тема у творчості Ліни Костенко. Вона створила цикл "Інкустації" (збірка "Вибране", К., 1990), де з кожного рядка струменить біль, тривога і гнів за спалювану природу і скалічену людину, яка створила цього монстра — атомного Вія і сама ж від нього й постраждала:

Атомний Вія опустив бетонні повіки.

Коло окреслив навколо себе страшне.

Чому Звізда-Полин упала в наші ріки?

Хто сіяв цю біду і хто її пожене?

Хто нас образив, знівечив, обжер?

Яка орда нам гідність притоптала?

Якщо наука потребує жертв, —

чому ж не вас вона перековтала?!

ДЗВОНИ НАШОЇ ПАМ'ЯТІ

Фото О. Литвиненка

Чорнобильська берегиня Ліна Костенко роздивляється експозицію виставки "Чорнобиль-20"

Багато ліричних поезій Ліни Костенко пронизані боєм і тривогою за майбутнє українського народу, української нації, бо Чорнобиль ударив у найуразливіше місце — у генетичний код нації:

Страшний скрипаль підняв уже смичок.

Він буде грати реквієм річок.

Хто вдарив землю в сонячне сплетіння

І спричинив конвульсії стихій?

Поетичні образи Ліни Костенко вражають. Вражають своєю точністю і правдивістю. Пейзажні замальовки з циклу "Інкустації" не можуть залишити байдужим. Де вже тут може йти мова про здоров'я і щастя майбутнє нації, коли читаєш:

Стоять озера в пригорщах долин.

Луги цвітуть у придорожній смузі.

І царствений цибатий черногуз

Поважно ходить в ранній кукурудзі.

Дівча козу на вигоні пасе.

Машини мчать, баранки крутять аси.

Малина спіє... І на все, на все

Лягає пил чорнобильської траси.

А ось іще одна поезія Ліни Василівни:

Жоржини на чорнобильській дорозі

Вже другий рік як струшують біду.

Прозорий жах обмацує ворота —

чи можна людям в хату увійти?

Роса — як смертний ніт

на травах, на горіхах,

Але найбільше стронцію — у стріхах.

Хто це казав, що стріхи — традиційні?

У нас і стріхи вже радіаційні.

А про радіаційні стріхи Ліна Костенко знає не лише зі ЗМІ. Ліна Василівна якось сказала: "Ми сприймаємо Чорнобиль у примарному світлі Полин-Звізди, ми бачимо його крізь призму деформованого вибуху реактора. Нам нав'язали схему розуміння ситуації, і ми вже звично сприймаємо Чорнобиль лише в його атомно-енергетичному контексті. А у нього ж є інший, свій питомий контекст. Історичний, звичаєвий, культурний,

природничий, мистецький. Наша дозована свідомість і досі ще не осягла — що втрачає людина, що втрачає народ, що втрачає людство з втратою такого Чорнобиля... Назвімо речі своїми іменами. Для когось це "зона отчуждення". Для когось кримінальна зона. Для когось експериментальний полігон для "отечественной науки". Для нас це батьківщина. Це зона національної трагедії".

Ця мудра і талановита наша сучасниця не боїться стати членом етнографічної експедиції до зони відчуження, де живуть українці — сучасні сталкери, які не захотіли покинути свої обійстя і продовжують жити там, де жити неможливо, бо радіаційний фон, як кажуть, "зашкалює". Скільки ж їх, отих Марій з полином у кінці ХХ віку, початку нового тисячоліття живе там, у зоні радіації, де немає найнеобхіднішого, бо ж туди ніхто, окрім таких ентузіастів, як етнографи, й не навідується. Правда, інколи

Порожні села, ниви голі,
Бур'ян, що з вітром гомонить...
Печаль і пустка — на віки.
Мов сльози, роси сребріють.
І страшно, хижо, дико виють
В безлюдній Прип'яті вовки.

Микола Луків.

Маємо і тяжкі наслідки чорнобильського лиха, від якого страждають люди, страждають діти й діти тих, хто 20 років тому сам був підлітком і потрапив під те страшне, що звемо чорнобильською бідою. А зараз це дорослі люди, які вже мають своїх нащадків. І їхнім дітям не минулося те лихо...

Мене завжди вражає, як точно наші майстри художнього слова можуть висловити те, що потребує медичного діагнозу:

Летить лелека

над Чорнобилем,

Нікому діток не несе.

Це — Ліна Костенко.

Славете, поети,

Ейнштейна і Нобеля.

Поставте Марію Кюрі

в узголів'ю.

Чорні лелеки летять

із Чорнобиля.

Чорні лелеки з білою кров'ю.

А це вже Микола Холодний.

Плине час. Ось уже 20 років ми живемо під чорнобильською Звіздою. Щораз відзначаємо у своїй пам'яті цю лиху дату — 26 квітня, віддаємо шану тим, хто загинув у вогні 4-го реактора ЧАЕС, хто залігся інвалідом і доживає свого віку, як може. Чорнобильський дзвін пролунав, але його відлуння не стихло.

Біда підходить,

а не чути кроків.

Самої суті вивітрена суть.

Гіркі слова

замучених пророків —

невже й тепер вони нас

не спасуть?

О, що в ту мить

відкрилося поету?

Душа кричала і пручалась: ні!

Сьогодні — нас, а завтра —

всю планету

розбудять злії люди у вогні.

Зачиняють знов усі залізні брами

і пустять димом

пам'ять вітмарів.

Крізь грізний грім

всесвітніх барабанів

уже не чути зойку матерів.

Князівська земле? Плачуть твої предки

Трагічним сном століття замалі.

Чорнобиль був. Чорнобиль попереди

про це, що може статися на Землі.

Це правдуки реактор спорудили.

Чи ж прийде Бог по цій гіркій воді?

Чого ж ти не прокинулась — тоді,

коли тебе, окрадену, будили?!

Це риторичне запитання ще однієї талановитої нашої сучасниці Оксани Пахльовської. Питання, звернене і до часу, і до вічності, і до нас із вами. Питання, яке мучитиме ще багатьох майстрів художнього слова, для яких Чорнобиль став непересічною темою творчості, бо за нею, цією темою, — згорьована доля нашого народу, частинкою якого є й митець.

Тут падають вниз на ліси і поля

Дощі, наче сльози, гіркі і пекучі,

Тут криком кричить наша грішна земля

І в небо летять наші душі.

Чорнобильська біда... Вона завжди з нами,

бо її чорний дзвін не затихає ні на мить.

Зникають люди і світи.

Похмура далина куриться.

І лиш Душа, немов Жар-птиця,

Кружля над вихором біди.

Але життя, яким би не було воно, все ж триває. І приносить несподівані новини. Раптом на ТБ показують сюжет про дівчинку, яку кілька років тому народила 48-річна жінка, народила у зоні відчуження і назвала Марією. Як складеться доля цієї новітньої Марії з полином на початку ХХІ століття, ми не відаємо. Але дай їй Боже здоров'я і сили!

Тетяна АНАНЧЕНКО,
заступник голови Одеського
обласного об'єднання
ВУТ "Просвіта",
член НСЖУ